

BSAD

**Bankacılık ve Sigortacılık
Araştırmaları Dergisi**

Cilt 1 Sayı 3-4 (Ocak 2012), ss.16-28

DOI

Telif Hakkı © Ankara Üniversitesi
Beypazarı Meslek Yüksekokulu

BASEL III KRİTERLERİ

Eymen GÜREL

Adnan Menderes Üniversitesi

Esra Burcu BULGURCU GÜREL

Mustafa Kemal Üniversitesi

Neslihan DEMİR

Adnan Menderes Üniversitesi

ÖZET

Uluslararası piyasalarda, risk yönetim uygulamalarında ve denetim yaklaşımlarında meydana gelen önemli ölçüdeki değişiklikler sonrasında, yeni sermaye standartlarının oluşturulması gerekmektedir. Bu faktörler sonucunda, "Basel III Yeni Sermaye Uzlaşısı", daha hassas risk ölçümüne ulaşma amacı taşıyan bir düzenleme olarak ortaya konulmuştur.

Bu çalışma Basel III kriterlerini neden-sonuç ilişkisi kapsamında detaylı bir şekilde incelenmek ve Basel III Kriterlerinin olası etkilerini değerlendirilmek amacıyla yapılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Basel Komitesi, Basel III, Küresel Kriz.

Basel III Criterias

ABSTRACT

Since the international financial markets, risk management practices and supervisory approaches each have undergone significant transformation, a new capital accord formation is needed. As the consequence of these factors, "Basel III The New Capital Accord" is formed in order to provide approaches which are both more comprehensive and more sensitive to risks than the Basel II Accord.

This study is within the scope of the Basel III criteria, cause-effect relationship in detail and review was conducted to evaluate the potential effects of Basel III Criteria.

KEYWORDS

Basel Committee, Basel III, Global Crisis at Risk.

JEL Classification: G32, G38

GİRİŞ

Bankacılık sektörü ve finansal piyasaların dünü ve bugünü incelendiğinde, risk ve risk yönetiminin önemi, yaşanan krizler ve kötü tecrübelerle daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Hayatta daima belirsizlikler, riskler vardır. Krizlerle geçmiş 1970'li yıllardan sonra 1990'lı yıllarda serbestleşme, dışa açılma ve global politikalar sonucu oluşan birbiriyle bağımlı

açık ekonomiler, karşılaşılabilecek risklerin boyutunu ve etkisini daha da arttırmaktadır. Teknolojik gelişmelerle birlikte karmaşıklık artmakta, bankaların ve finansal piyasaların maruz kaldığı risklerin yapısı, niteliği ve niceliği de her geçen gün değişmektedir.

Finansal piyasalarda ve bankacılık sisteminde ortaya çıkan bu sorunlara çözüm bulmak, krizleri önlemek ya da etkilerini azaltmak ve ulusal/uluslararası bankacılık sistemlerine istikrar kazandırmak amacıyla Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS-The Bank for International Settlements) tarafından “Basel Komitesi” oluşturulmuştur.

Eylül 2008’de Lehman Brothers’ın iflasını duyurması, ABD’deki büyük yatırım bankalarının banka holding şirketlerine dönüştürülmesi, Fannie Mae ve Fredi Mac’in ulusallaştırılması, AIG’in çöküşün eşiğine gelmesi, Fortis’in parçalanması ve satılması, İzlanda’nın en büyük ticari bankasının ardından ülkenin bankacılık sisteminin çökmesi kriz durumları için yeterince önlemin alınmadığını ve mevcut sistemin ciddi eksiklikler içerdiğini göstermiştir. Krizin maliyeti çok ciddi boyutlara ulaşmıştır (Cangürel, Güngör, Sevinç, Kayci, & Atalay, 2010, s. 4).

Finansal krizin hem çok maliyetli hem de sıkıntılı geçmesi nedeniyle, bankacılık ve finans sisteminin gelecekte karşılaşılabilecek olası krizlere karşı daha dirençli olmasını sağlamak amacıyla likidite, sermaye kalitesinin artırılması, ekonomik döngünün dikkate alınması ve sermaye yükümlülüğünün artırılması gibi önemli reformların gerekliliğini gözler önüne sermiştir. Bu nedenle, Basel Komitesi tarafından hazırlanan reform takvimi Ekim 2009’da Pittsburgh’da düzenlenen G20 liderler zirvesinin en önemli konularından biri olmuştur. 12 Eylül 2010 tarihinde söz konusu reformlar, Basel Komitesi tarafından kamuoyuna bir basın açıklaması ile bildirilmiştir (The Bank for International Settlements, September, 2010, p. 1).

1. BASEL III KRİTERLERİNİ ORTAYA ÇIKARAN NEDENLER

Yaşanan her ekonomik krizin ardından bir daha yaşanmaması adına yeni arayışlar içine girilmekte ve daha öncekiler gözden geçirilerek eksikler tamamlanmaya çalışılmaktadır.

Son yaşanan global krizin ardından daha önce geliştirilmiş ve uygulanmış Basel II uzlaşısının yetersiz yanlarını gidermek, yeni yaklaşımlar ve tedbirler ortaya atmak, böylece yaşanabilecek krizleri engelleyebilmeye çalışmak ya da zararı en aza indirmek amacıyla Basel Komitesince Basel III uzlaşısı hazırlanmıştır.

Basel III uzlaşısı, bir önceki sürümdeki eksikler ve yetersizlikler yüzünden gerekli görülmuştür. Bu açıdan bakıldığında Basel II’nin eksiklerini, Basel III uzlaşısını ortaya çıkaran nedenler olarak nitelendirebiliriz. Basel III uzlaşısını ortaya çıkaran nedenlerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz: (BDDK, Nisan, 2010, s. 2)

- Olumsuz piyasa koşullarında ani düşüş gösterebilen sermaye tamponlarının güçlendirilmesi,
- Banka sermayelerinin kalitesinin artırılması,
- Basel II’ye destek olmak üzere bir kaldıraç oranı uygulamasının getirilmesi,
- Asgari sermaye gereksinimindeki döngüsellik azaltma ve karşılık ayrılması,
- Bankacılık sektörünün kuvvetlendirilmesi amacıyla ortaya koyduğu sermaye ve likidite düzenleme önerileri sunması,
- Risk yönetiminin geliştirilmesine ek olarak, bankaların stres ortamlarına karşı dayanıklılığının artırılması.

2. BASEL III KRİTERLERİ

Gerek Basel I düzenlemelerinin uygulanması sürecinde çok sayıda bankacılık krizinin yaşanması, gerekse Basel II sürecinde tüm dünyayı etkileyen bir bankacılık krizinin yaşanması, ekonomistleri yeni çözüm arayışlarına itmiştir. Bunun yanı sıra bazı Avrupa Birliği ülkelerinin (Yunanistan, Macaristan, İspanya gibi) yaşadığı mali bunalımlar nedeniyle borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmesi ve bunun gelişmiş ekonomileri büyük ölçüde etkilemesi, finans çevrelerini yeni önlemler almaya yöneltmektedir. Bunun üzerine BIS 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları (GHOS-Governors and Heads of Supervision) Grubu toplantısının ardından, mevcut sermaye gereksinimi düzenlemelerini güçlendiren ve 26 Temmuz 2010'da varılan uzlaşmayı onaylayan bir açıklamada bulunmuştur (BDDK, Ekim, 2010, s. 8).

Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleriyle ulaşılmak istenen hedefler şu şekilde özetlenebilir: (Cangürel, Güngör, Sevinç, Kayci, & Atalay, 2010, s. 1)

- Kaynağı ne olursa olsun finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığının artırılması,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının ve kamuya bilgi verme özelliklerinin artırılması,
- Mikro bazda yapılan düzenlemelerle bireysel olarak bankaların dayanıklılığının artırılması,
- Makro bazda düzenlemelerle finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılması.

Basel Komitesi, sistematik olarak önemli bankaların risklerinin tanımlanması hususunda Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board-FSB) ile çalışmalarını yürütmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar neticesinde 12 Eylül 2010'de Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları, sistematik öneme haiz finansal kuruluşların Basel III standartları çerçevesinin ötesinde kayıpları karşılayacak kapasiteye sahip olmaları konusunda fikir birliğine varmışlardır. Basel Komitesi çalışmalarını, Basel III ve ilgili denetime ilişkin sağlam standartların uygulanması alanlarında yoğunlaştırmayı planlamaktadır. Bununla birlikte aşağıda belirtilen alanlarda da çalışmalar devam etmektedir: (The Basel Committee on Banking Supervision, October, 2010, p. 2)

- Alım satım hesaplarının (trading book) temelden gözden geçirilmesi,
- Dışsal derecelendirme notlarının seküritizasyon işlemlerinde (sermaye hesaplamaları çerçevesinde) kullanılması ve etkileri,
- Sistematik olarak öneme haiz finansal kuruluşlara ilişkin politikalar geliştirilmesi,
- Büyük risklere ilişkin düzenlemeler,
- Sınır ötesi (cross-border) bankacılık ilkelerinin geliştirilmesi,
- "Etkin Bankacılık Denetiminin Temel İlkeleri"nin krizinden çıkarılan dersler sonrasında gözden geçirilmesi,
- Standart uygulamaların ve güçlü işbirliğinin banka denetçileri ve denetim otoriteleri arasında geliştirilmesi,

Basel III, Basel II sermaye hesaplama yöntemini baştan aşağıya değiştiren bir düzenleme değildir. Basel II'nin gözlemlenmesi sonucu bulunan eksiklikleri ve Basel II'ye getirilen yöneltilen eleştirileri ortadan kaldırmak amacıyla yeni yaklaşımların eklenmesiyle hazırlanmış bir ek düzenlemedir.

3. BASEL III KRİTERLERİNİN ANA AMAÇLARI

3.1 Daha Nitelikli Sermaye

Bankalar, ülke ekonomisindeki önemli işlevlerinden dolayı kendilerini her türlü olumsuz koşula karşı güçlendirmek zorundadırlar. Bu bağlamda yaptıkları faaliyetlerdeki risk faktörünü doğru hesaplamaları gerekmektedir. Bankalara zor durumlarda kalkan görevi yapan en önemli varlıkları, sahip oldukları sermayedir. Banka sermayesi, banka tarafından sürekli olarak kullanılan fonların özünü veya temelini yansıtan ve organizasyona finansal açıdan güçlülük hissini veren, karşılaşılan güçlüklerin yenilmesine yardımcı bir araçtır. Sahip olunan sermayenin büyüklüğü, genellikle finansal gücün bir ölçüsü olarak görülmektedir (Gürel & Yayla, 2008).

Basel III'ün bankaların sermaye kalitesini de önemli ölçüde arttırması beklenmektedir. Bu amaçla birçok standardın kalibrasyon çalışmaları yapılmıştır. Daha iyi sermaye kalitesi, bankaların daha güçlü olacağı anlamına gelen “kayıp karşılama sermaye” ile sağlanabilir ve daha dayanıklı stres dönemleri sağlar (Caruana, 2010, p. 2).

Basel Bankacılık Denetim Komitesi bankaların varlıklarını sürdürmelerinin şüpheli hale geldiği durumlarda, bankanın tüm yasal sermaye unsurlarının kayıpları karşılayabilir düzeyde olmasını sağlamak amacıyla bir istişare metni yayımlamıştır. Düzenleme, düzenleyici otoritenin inisiyatifinde olmak üzere, sermaye unsurlarının sözleşme şartlarının bu unsurların silinmesine ya da hisse senedine dönüştürülebilmesine, bu tür dönüştürmelerin mümkün olmadığı ve bankanın kendini özel piyasada desteklemesinin zor olacağı durumlarda ise, söz konusu uygulamalara izin verilebilmesi üzerine kurulmuştur. Taslak Basel Komitesi'nin bankacılık sisteminin güçlendirilmesine yönelik Aralık 2009 tarihli paketinin bir parçasını oluşturmaktadır (BDDK, Ekim, 2010, s. 10).

Basel III düzenlemesiyle ana sermaye ya da “common equity” olarak adlandırılan çekirdek sermaye ile en kaliteli sermaye kalemlerinin yer alması sağlanmıştır. Ayrıca bazı sermaye kalemleri ise Tier 1 “ana sermaye” hesaplamasında indirim kalemi şeklinde alınmıştır.

3.2 Niceliği Artırılmış Sermaye

Her zaman daha iyi sermaye yeterli değildir. Finansal krizlerin tekrarlanmaması için bankacılık sektöründe daha fazla sermaye ihtiyacı vardır. Böylece riskler azaltılabilecektir.

Komitenin reform paketinde, asgari çekirdek sermaye gereksinimi (common equity requirement) %2'den %4,5'e yükseltilmektedir. Buna ilave olarak bankaların gelecekte ortaya çıkabilecek riskli ekonomik durumlara karşı, %2,5'luk bir sermaye tamponu da bulundurmaları gerekecektir. Dolayısıyla toplam çekirdek sermaye gereksinimi %7'ye ulaşmış olacaktır. Alım satım portföylerine, türevlere ve seküritizasyona yönelik faaliyetler 2011'in sonu itibarıyla bu yüksek sermaye gereksinimi ile yapılmaya başlanacaktır (BDDK, Ekim, 2010, s. 8).

Varlık tabanına dayalı ödenmiş sermayeyi gözden kaçırmamak gerekir. 2009'da Basel Komitesi ticaret defteri ve karmaşık yapılı ürünler için gerekli sermayeyi artırmıştır. Daha büyük yükümlülükler ise 2011 yılından önce tanıtılacaktır.

Bankalar için yeni küresel sermaye standardı önümüzdeki yıllarda önemli ölçüde artacaktır. Bu standartların, bankaların gerçek sermaye düzeyi için bir zemin olarak ayarlandığı vurgulanmaktadır.

Bankaların risk profiline, iş modeline, hâkim ekonomik koşullara vb. bağlı olarak asgari seviyelerin üzerinde yeterli sermayeye sahip olmasını sağlamak önemlidir. Ulusal denetim otoriteleri için İkinci Yapısal Blok, daha sıkı sermaye tabanı gerektirdiği için yeni Basel III kriterleri önemli bir unsur olmaya devam edecektir (Caruana, 2010, pp. 2-3).

Tablo 1’de görüldüğü gibi çekirdek sermaye oranı %7’ye, Tier 1 sermaye %8.5’e ve toplam yasal sermaye de %10.5’e kademeli olarak yükseltilecektir.

Tablo 1: Güçlendirilmiş Sermaye Çerçevesi: Basel II’den Basel III’e

Risk Ağırlıklı Varlıkların Yüzdesi	Sermaye Gereksinimleri							Makro Düzey Sağduyulu Gözetim	
	Çekirdek Sermaye			1. kuşak (Tier) Sermaye		Toplam Sermaye		Konjonktürel Tampon	Ek Kayıp Karşılama Kapasitesi SIFI* için
	Minimum	Koruma Tamponu	Gereken	Minimum	Gereken	Minimum	Gereken	Aralık	
Basel II	2			4		8			
Not:	Yeni tanım altında ortalama uluslararası bir banka için yaklaşık %1’e eşdeğer			Yeni tanım altında ortalama uluslararası bir banka için yaklaşık %2’e eşdeğer					
Basel III Yeni Tanım ve Kalibrasyon	4.5	2.5	7.0	6	8.5	8	10.5	0-2.5	SIFI* için Sermaye Ek Yükü

* Yöntemleri belirlenecek. (The Bank for International Settlements, September, 2010) (Caruana, 2010)

Kaynak: (Caruana, 2010, p. 7)

3.3 Sermaye Tamponu Oluşturulması

BIS, sistematik risklerin etkin bir şekilde sınırlanması için iki temel görevin takip edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu görevler:

1. Reel ekonominin iniş ve çıkışlarını dengelemek için, finansal sistemlerin ekonomik gelişme dönemlerinde, artış ve büyümedeki, ekonomik daralma dönemlerinde, düşüş ve azalıştaki aşırı dalgalanmaları düzenlemek.
2. Özellikle önemli sayılan sistematik riskler için finansal kuruluşlar arasında birbirine bağlı ve ortak olan riskleri göz önünde bulundurmaktır (Caruana, 2010, p. 4).

Basel III’ün getirdiği yeniliklerden biri, %0 ile %2,5 aralığında ölçülmüş konjonktür karşıtı sermaye tamponudur. Bu tamponun amacı finansal döngüdeki iniş ve çıkışların etkisini azaltmaktır.

3.4 Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı

Belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi planlanmaktadır. Öngörülen kaldıraç oranı %36 olup, kademeli bir geçiş hedeflenmektedir (Cangürel, Güngör, Sevinç, Kayci, & Atalay, 2010, s. 2-3).

3.5 Likidite Düzenlemeleri

Asgari seviyeleri %100 olacak şekilde, likidite karşılama oranı ve net istikrarlı fonlama oranı isimli iki oranın düzenlemelere dâhil edilmesi planlanmaktadır. 2018'e kadar süren geniş bir uyum süreci hedeflenmektedir.

Bunların yanında karşı taraf kredi riskinin ve alım satım hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında hali hazırda devam eden değişiklik çalışmaları bulunmaktadır. Ancak Basel III olarak tabir edilen yeni düzenleme taslaklarının odak noktasını daha ziyade yasal sermayeye ilişkin çalışmalar oluşturmaktadır (Cangürel, Güngör, Sevinç, Kayci, & Atalay, 2010, s. 3).

Aslında Basel III olarak lanse edilen yeni dönem düzenlemeleri yasal öz kaynak hesaplamasına, finansal kaldıraca, likiditeye ve diğer konulara ilişkin düzenlemeler olmak üzere alt başlıklara ayrılabilir. Bunun yanı sıra ülkemiz mevzuatında henüz uygulaması bulunmayan (çekirdek sermaye-common equity)/(risk ağırlıklı varlıklar-risk weighted assets) oranı artırılmış; sermaye koruma tamponu (capital conservation buffer) ve döngüsel sermaye (countercyclical capital) isimli oranlar ihdas edilmiştir. Söz konusu değişiklikler Basel II'nin temel felsefesinden ciddi sapmalar göstermeyen ve yükümlülükleri daha da sıkılaştıran bir özellik göstermektedir. Adı geçen düzenlemelere tam uyumun sağlanmasının 2013-2019 arasındaki dönemde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

4. BASEL III'ÜN GETİRDİĞİ YENİLİKLER

4.1 Sermaye (Öz Kaynaklar)

Basel II'de yer alan öz kaynakların kapsamı değiştirilmiştir. Mevcut düzenlemede yer alan katkı sermayenin ana sermayenin %100'ünü geçemeyeceği hükmü ve üçüncü kuşak sermaye (Tier 3) uygulaması kaldırılmıştır.

Ana sermaye (Tier 1) içinde yer alan ve zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurlar çekirdek sermaye (common equity) olarak adlandırılmıştır. Çekirdek sermaye; ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kâr (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır.

Finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımları, mortgage servisi hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlamalar (sermayeden indirilen değerler ve ihtiyatlı filtreler) 1 Ocak 2018'den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak kullanılacaktır. Bunun için kademeli olarak 2014'ten başlamak üzere bu unsurların %20'si, 2015'te %40'ı, 2016'da %60'ı, 2017'de %80'i, 2018'de %100'ü çekirdek sermayeden indirilecektir. Bu geçiş sürecinde kalan kısımlar için eski uygulamalar geçerli olacaktır.

Bundan böyle ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilemeyecek olan sermaye bileşenlerinin 2013'te %90'ı tanınacak ve her yıl tanıma oranı %10 düşürülerek toplam 10 yıl içerisinde söz konusu unsurlar tamamen sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır (Cangürel, Güngör, Sevinç, Kayci, & Atalay, 2010, s. 5-6).

4.2 Karşı Taraf Riskinin (Counterparty Risk) Düzenlemesi

Teknik detayları oldukça yüksek olan bu teklifte, bankaların stres senaryoları ve tarihsel verilere dayanarak hesaplayacakları karşı taraf riski için ilave sermaye tutmaları amaçlanmıştır.

4.3 Kaldıraç Oranı

Sermaye oranlarını destekleyici nitelikte olan şeffaf, basit, anlaşılır ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranı getirilmiştir. Söz konusu oran birinci kuşak sermayenin (ana sermaye) belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi suretiyle (ana sermaye / aktifler + bilanço dışı kalemler) bulunacak olup, 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecek olan paralel uygulama döneminde %3 oranı test edilecektir. Yapılacak olan QIS çalışmalarının ve paralel uygulamanın sonuçları da dikkate alınarak nihai hali verilmiş olan kaldıraç oranı 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren “Birinci Yapısal Blok”a dâhil edilecektir (Cangürel, Güngör, Sevinç, Kayci, & Atalay, 2010, s. 7).

4.4 Döngüsellik (Procyclicality) ve Sistemik Risk

Döngüselligi yeterince dikkate almamasıyla eleştirilen Basel II'nin bu yöndeki eksikliğini kapatmak amacıyla ülke şartlarına ve tercihlerine bağlı olarak %0 ilâ %2,5 arasında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir. Anılan tamponun çekirdek sermayeden ya da zararı tam karşılama kapasitesi olan diğer sermaye bileşenlerinden ayrılması gerekmektedir. Döngüsel sermaye tamponunun ekonominin büyüme hızına bağlı olarak artırılıp azaltılmasıyla hızlı kredi büyümesinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir (Cangürel, 2010) (Cangürel, Güngör, Sevinç, Kayci, & Atalay, 2010, s. 6).

4.5 Likidite Oranları

Basel III, likiditeye ilişkin olarak likidite karşılama oranı (Liquidity Coverage Ratio) ve net istikrarlı fonlama oranı (net stable funding ratio) isimli iki adet oran ortaya koymaktadır.

Likidite karşılama oranı, bir bankanın likit varlıklarının, 30 gün içerisinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına bölünmesi suretiyle hesaplanacaktır. Bu oranın 1'den küçük olması bankanın likit varlıkları ile net nakit çıkışlarını karşılamada güçlük yaşayabileceğini gösterdiğinden 1'den küçük olmaması gerekmektedir. Oranda geçen net nakit çıkışı, bir bankanın 30 gün içerisinde gerçekleştireceği nakit çıkışları ile 30 gün içerisindeki nakit girişleri arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır.

Likidite karşılama oranını desteklemek, yapısal likidite uyumsuzluklarını sınırlandırmak ve çekirdek fonlamayı belirli bir düzeyin üzerinde tutmak amacıyla Net İstikrarlı Fonlama Oranı (Net Stable Funding Ratio -NSFR) adı altında ikinci bir oranın oluşturulmasına çalışılmaktadır. Bu orana göre bir bankanın mevcut istikrarlı fonlama tutarının ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına oranı yüzde 100'den büyük olmalıdır. Söz konusu oranlara ilişkin uygulama takvimi belirlenmiş olup, her iki oran için 1 Ocak 2012'den itibaren bilgi amaçlı raporlamaların başlamasına, oranlara uyumun bir zorunluluk olarak LCR için 1 Ocak 2015 ve NSFR için 1 Ocak 2018 itibarıyla gerçekleştirilmesine karar verilmiştir (TCMB, 2010, s. 34).

Likidite karşılama oranı için 2011-2015, net istikrarlı fonlama oranı için ise 2012-2018 yılları arası gözlem periyodu olarak belirlenmiş, gözlem periyodunun ardından anılan oranlar için asgari standartların ilan edileceği belirtilmiştir.

5. GEÇİŞ DÜZENLEMELERİ

Yönetim ve denetim makamları yeni standartlar için bir dizi geçiş düzenlemelerini 12 Eylül 2010'da duyurmuştur.

Sermayenin, yeni güçlendirilmiş tanımı ancak 5 yıldan fazla sürede aşamalı olarak yapılabilecektir. Gereksinimler 2013 yılında tanıtılıp sunulacaktır ve tam anlamıyla 2017 yılı sonuna kadar uygulanması gerçekleşmeyecektir.

Sermaye araçlarından 1. kuşak (Tier 1) ve 2. kuşak (Tier 2) sermaye 1 Ocak 2013'te başlayarak 10 yıldan fazla sürede aşamalı olarak gerçekleştirilebilecek ve 2015 yılının başında yürürlüğe girecektir.

Programın şöyle olması planlanmıştır:

Toplam sermaye gereksinimi mevcut olan %8 seviyesinde kalacak ve böylece aşamalı olması gerekmeyecektir,

Asgari çekirdek sermaye ve 1. kuşak gereksinimleri 2013 yılı başında, sırasıyla mevcut olan %2 ve %4 seviyelerinden %3,5 ve %4,5 seviyesine yükselecektir.

Asgari çekirdek sermaye ve 1. kuşak gereksinimleri, 2014 yılında başlayarak sırasıyla %4 ve %5,5 olacaktır,

Çekirdek sermaye ve 1. kuşak sermaye için son gereksinimler 2015 yılı başında sırasıyla %4,5 ve %6 olacaktır,

Çekirdek sermayeden oluşan ve %4,5 olan asgari gereksinim oranına ek olan %2,5 oranındaki sermaye koruma tamponu 1 Ocak 2016'da kullanılmaya başlanacaktır. Artan bir şekilde aşamalı olarak uygulanacak ve 1 Ocak 2019'da tamamıyla yürürlüğe girecektir,

Son olarak, kaldıraç oranı da aşamalı olarak başlatılacaktır. Test 2013 yılında başlayacak ve 1 Ocak 2018'de revize edilecek Pillar I (birinci yapısal blok-asgari sermaye yükümlülüğünün) 2017 yılına kadar çalışmaya devam edecektir (Caruana, 2010, pp. 5-6).

Açıklanan değişikliklerle, kaybı en yüksek oranda karşılayacak olan asgari çekirdek sermaye gereksinimi %2 seviyesinden %4,5 seviyesine arttırılacaktır. Bu uygulamaya 1 Ocak 2015 tarihine kadar kademeli geçiş yapılacaktır. Aynı dönemde çekirdek sermayeyi ve diğer nitelikli finansal araçları içeren 1. kuşak Sermaye (Tier 1) asgari gereksinimi %4'ten %6'ya çıkarılacaktır.

Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları Grubu asgari %2,5 oranında sermaye koruma tamponu uygulanması ve söz konusu oranının indirimler yapıldıktan sonra çekirdek mevduattan karşılanması konularında uzlaşmıştır. Sermaye tamponunun amacı finansal ve ekonomik kriz durumlarında bankaların zararlarını karşılayacak düzeyde sermaye tutmalarını sağlamaktır. Söz konusu kriz durumlarında bankaların sermaye tamponunu kullanmalarına izin verilirken, yasal sermaye oranları, asgari sermaye gereksinim oranına yaklaştıkça kâr dağıtımları üzerindeki sınırlamalar sıkılaştırılacaktır. Bu uzlaşıyla birlikte etkin denetim ve kurumsal yönetim uygulamaları takviye edilecek ve bankaların sermayelerinin kötüleşmesi pahasına ihtiyari bonus ve temettü dağıtımları gibi genel sorunlara dikkat çekilecektir (BDDK, Ekim, 2010, s. 7).

Ulusal koşullara bağlı olarak %0'dan %2,5'a kadar değişen oranlarda çekirdek sermaye veya benzer şekilde kayıpları tam anlamıyla karşılayan sermaye rasyosu döngüye ters (countercyclical) tampon olarak uygulanacaktır. Söz konusu tamponun amacı bankacılık sektörünü kredi genişlemesinin olduğu dönemlerde koruma altına almaktır. Anılan tampon kredi genişlemesinin, bankacılık sektörünün sağlıklı çalışması açısından sistematik bir risk teşkil ettiği durumlarda uygulamaya konulacaktır. Döngüye ters tampon, koruma tamponu kapsamının bir uzantısı olarak uygulanmaya başlanacaktır.

Anılan sermaye gereksinimleri riske bağlı olmayan kaldıraç rasyosuyla desteklenmektedir. Temmuz ayında merkez bankaları ve denetim otoriteleri başkanları paralel uygulama döneminde %3 lük birinci kuşak sermaye kaldıraç oranını (tier 1 leverage ratio) test etmeye karar vermiştir. Paralel uygulama döneminde alınacak sonuçlara göre kaldıraç oranına

son şekli 2017'nin ilk yarısında verilecek ve uygun bir gözden geçirme ve kalibrasyonla 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren birinci yapısal blok kapsamına dâhil edilecektir (BDDK, Ekim, 2010, s. 8).

Tablo 2: Düzenlemelerin Aşamalı Olarak Kullanılmaya Başlanması

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2009 itibariyle
Kaldıraç Oranı	Denetmenin İzlemesi		1 Ocak 2013 - 1 Ocak 2017 arası paralel çalışma 1 Ocak 2015'de açıklamanın başlaması					1. Yapısal Blokla Yer Değiştirme	
Minimum çekirdek sermaye oranı			%3.5	%4.0	%4.5	%4.5	%4.5	%4.5	%4.5
Sermaye koruma tamponu						%0.625	%1.25	%1.875	%2.50
Minimum çekirdek sermaye + Sermaye Koruma Tamponu			%3.5	%4.0	%4.5	%5.125	%5.75	%6.375	%7.0
CET1 kesintisinin aşamalı olarak kullanılması (DTAs, MSRs ve finans için limitini aşan tutarlar da dâhil olmak üzere)				%20	%40	%60	%80	%100	%100
Minimum 1. kuşak sermaye			%4.5	%5.5	%6.0	%6.0	%6.0	%6.0	%6.0
Minimum toplam sermaye			%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0	%8.0
Minimum toplam sermaye +koruma tamponu			%8.0	%8.0	%8.0	%8.625	%9.25	%9.875	%10.5
1. kuşak çekirdek sermaye veya 2. kuşak çekirdek sermaye olarak nitelendirilemeyen sermaye araçları			2013'de başlayıp 10 yılı aşkın sürede aşamalı olarak devreye girecek						
Likidite karşılama oranı	Gözlem dönemi başlıyor				Asgari standart tanıtımı				
Net istikrarlı finansman oranı		Gözlem dönemi başlıyor						Asgari standart tanıtımı	

*Gölgelemeler geçiş dönemleri gösterir – Tüm tarihler 1 Ocaktan itibaren.

Kaynak: (The Basel Committee on Banking Supervision, October, 2010, p. 7)

Tablo 3: Sermaye Taslağı Düzenlemesi

Sermaye Taslağı Düzenlemesi			
Sermaye gereksinimleri ve tamponları (bütün rakamlar yüzde olarak verilmiştir)			
	Çekirdek sermaye (kesintilerden sonra)	1. kuşak sermaye	Toplam sermaye
Asgari	4.5	6.0	8.0
Koruma tamponu	2.5		
Asgari+Koruma tamponu	7.0	8.5	10.5
Konjonktürel tampon aralığı*	0 - 2.5		

Kaynak: (The Bank for International Settlements, September, 2010, p. 6)

* Çekirdek sermaye ve diğer tüm tampon sermaye

6. TÜRKİYE AÇISINDAN BASEL III DÜZENLEMELERİ

Basel düzenlemeleri temelde bankaların risk yönetiminde verimliliğini artırmak ve küresel ve ulusal krizleri önlemeye veya tahribini en aza indirmeye yönelik olarak hazırlanmaktadır. Ancak yaşanan krizlerde göstermektedir ki Basel II düzenlemeleri bu amaçlara yeteri kadar hizmet edememiştir. Bu yüzden Basel Komitesi yeni Basel III düzenlemesini hazırlamıştır. Son yaşanan global kriz ardından hazırlanan Basel III düzenlemeleri sadece bankaların bulundurması gereken sermaye miktarını yükselmekle kalmamakta, bunun yanında da yeni düzenlemeler getirmektedir.

Geçmiş yıllarda yapılmış ve yeni hazırlanan çalışmalar dikkate alındığında Türk Bankalarının, Basel düzenlemelerini kullanmaları durumunda önemli bir sermaye ihtiyacı ile karşılaşmayacakları görülmektedir. Türk Bankacılık sisteminin sermaye yapısı değerlendirildiğinde özkaynaklar içersinde sermaye benzeri kredilerin oranının düşük olduğu, buna mukabil ödenmiş sermaye, kâr yedekleri ve dağıtılmamış karlar gibi çekirdek sermaye kalemlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Türk Bankacılık sisteminin Basel III ile getirilen düzenlemelere uyum düzeyi oldukça yüksek olmasının temel kaynağı 2001 yılında yaşanan ve sektör yeniden organize eden bankacılık krizidir.

Bu bilgilerden yola çıkarak Türk bankaları için sermaye yeterlilik oranı ve çekirdek sermaye yeterlilik oranı arasındaki farkın ABD ve Avrupa'daki bankalara kıyasla daha az olması beklenmektedir. Konu daha çok Avrupa ve ABD'deki bankalar açısından önem arz etmekte olup bu ülkelerin bankalarının sermaye bileşenleri arasında çekirdek sermaye olarak tanımlanmayan ancak toplam sermayede yer alan tutarları oldukça yüksektir. Basel III'te sermayenin niteliği ile ilgili değişikliklerin yapılmasının nedeni son finansal krizde banka bilançolarında sermaye olarak gözüken tutarların fonksiyonel olarak sermaye görevini yerine getirecek nitelikten uzak olarak görülmesidir. Ayrıca Türkiye'nin %8 olarak kabul edilen sermaye yeterlilik oranına ilave olarak 2006 yılında asgari %12'lik hedef oran belirlemesi kriz sürecinde Türk bankalarının sermaye sıkıntısı çekmemesinde en etkili proaktif önlemlerden biridir. Nitekim küresel krizde Türkiye, OECD ülkeleri arasında da bankacılık sektöründe

kamunun sermaye desteğine ihtiyaç duymayan tek ülke olmuştur (BDDK Finansal Piyasalar Raporu Haziran, 2010, s. 55).

7. BASEL III KRİTERLERİ HAKKINDA DEĞERLENDİRME

Günümüze kadar olan finansal kriz dönemleri incelendiğinde bankaların ekonomik gelişmelerin olumlu olduğu dönemlerde kredi arzlarını genişlettiği, hissedarlarına ve çalışanlarına yüksek oranda kâr dağıttıkları, buna karşılık ekonomik gelişmelerin olumsuz olduğu dönemlerde kredi arzını kısırarak reel sektöre kaynak aktarımında kısıntıya gittikleri ve ekonomik büyümenin daha da olumsuz etkilenmesine yol açtıkları görülmektedir.

Basel III ile getirilen en önemli husus, bu olumsuzluğun önüne geçilmesini sağlamak üzere “döngüsel sermaye tamponu” ve “sermaye koruma tamponu” uygulamalarının hayata geçirilmesidir. Bu yönüyle bakıldığında Basel III’ün ilave sermaye ihtiyacı doğurmasına bağlı olarak bir dönem için bankaların öz kaynak karşılıklarını olumsuz etkileyeceği düşünülse de orta vadede bu belirtilen tedbirler dolayısıyla ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacağı beklenmektedir. Ayrıca daha güçlü sermaye yapısına sahip bir bankacılık sisteminin makro ekonomik dengelerin oluşmasında daha etkin rol oynayacağı açıktır.

Basel III ile ilgili dört temel nokta vurgulanmalıdır:

- i. Yeni Basel III paketi finans sektörüne daha fazla açıklık sağlar. Belirsizliği gidermek için önemli katkılarda bulunabilir.
- ii. Yeni Basel III paketi mikro ve makro düzeyde olan ihtiyatlılık gelişmelerini birleştirir. Amaç, sistematik riskle başa çıkmak ve finansal sistemin ekonomik gelişmelerin getireceği artış veya azalış seyrini değerlendirmek için uygun sermaye planlarını kurmaktır. Basel III araçları sistematik riski sınırlandırmak için uygun olacaktır.
- iii. Basel III ile gereğine uygun ve uzun bir geçiş dönemi planlanmaktadır. Genel kabul görmüş geçiş düzenlemeleri, hala ekonomiye yeni kredi akışını desteklerken bankacılık sektörünün uygun kazanç koruma ve sermaye artırma yoluyla daha yüksek sermaye standartlarıyla buluşmasını sağlamaya yardımcı olacaktır.
- iv. Kayıtsızlıktan kaçınılmalıdır. Bankalar ve denetçiler, hem derin mali krizden sürdürülebilir bir küresel toparlanma sağlamak için hem de davranışsal değişiklikleri teşvik etmek için çabalarını iki katına çıkarmak zorunda kalacaklardır. Mümkün olan en kısa zamanda koruma tampon gereksinimini karşılamak için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Ayrıca Piyasa Disiplini (Pillar III) de kayıtsızlığa karşı korunmada önemli bir rol oynamaktadır (Caruana, 2010, p. 6).

SONUÇ

Geçmişte yaşanan ve yaşanmakta olan krizler uluslararası tarafsız bir düzenleyici kurulun gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standartlar geliştirmenin zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Son 20 yıl içerisinde denetim ve gözetim otoritesi haline gelen Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS), sürekli yayınladığı çalışmalar ile bankacılık sektörünün de içinde olduğu dünya finans piyasalarınca kabul gören uluslararası bir risk yönetim sisteminin mimarı konumundadır.

Türkiye’de de risk yönetimi uluslararası bankacılık sektöründeki gelişmelere bağlı olarak ekonomik yapı içerisinde önemli gündem maddelerinden birini oluşturmuştur. Türkiye

gibi ülkelerde banka krizlerinin temelini inildiğinde, ülkede mevcut olan makroekonomik dengesizliklerle beraber yetersiz sermaye, iyi bir denetim ve gözetim otoritesinin olmaması ile kötü bir risk yönetimi ortamında gelişen sıcak para hareketlerinin olduğu görülecektir. 2000 yılı bankacılık krizinde yaşanan Demirbank olayında kötü bir risk yönetimi, ülkeden kısa vadeli sermaye kaçıışı sırasında bankanın batmasına sebep olmuştur Diğer taraftan 2003 yılında ortaya çıkarılan İmar Bankası olayı bankacılık tarihine geçebilecek ilginç operasyonel risk örneklerinden birisidir. Burada banka sahipleri resmi bankacılık lisansı ile gayri meşru bankacılık yaparak kamuyu dolandırmışlardır. Bu iki olay bize bankacılık sisteminde denetim, şeffaflık ve risk yönetimi konularının ihmal edilemez olduğunu göstermektedir.

1988'de Basel'de toplanan komitenin bankalar için öngördüğü ve Basel I olarak bilinen sermaye kuralları güncellenerek 2004'te yerini Basel II kurallarına bırakmıştır. Basel II'nin amacı, finansal ve operasyonel risklere karşı bankaların rezervlerinde bulundurmaları gereken sermaye miktarıyla ilgili uluslararası bir standart getirmek, böylelikle banka iflaslarına yol açan uluslararası krizleri engellemektir. Ancak risklerin hesaplanması konusundaki eksiklikler Basel II'nin hayal kırıklığıyla sonuçlanmasına yol açmış, küresel krizden bu yana konu üzerinde yeniden çalışmalara başlanmıştır. Avrupa Komisyonu, 2006'da kabul edilen ve Basel III kriterleri olarak bilinen Sermaye Yükümlülükleri Yönergesi'ni (The Capital Requirements Directive) dört kez gözden geçirmiştir.

Bankaların risklerinin tanımlanması konusunda 12 Eylül 2010 tarihinde Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları, sistematik önemi haiz finansal kuruluşların Basel III standartları çerçevesinin ötesinde kayıpları karşılayacak kapasiteye sahip olmaları konusunda fikir birliğine varmışlardır.

Basel kriterleri toplantıya katılan ülkeler tarafından zorunlu olarak uygulanması düşünülen ancak ülke mevzuatlarına eşzamanlı olarak geçmemesi nedeniyle daha çok rehber niteliği taşıyan ilkeler olarak son derece önemlidir.

Yayınlanan ve yayınlanacak olan Basel Kriterleri bir önceki kriterlerin açıklarını gideren ve gelişmelere göre daha da iyileştirilerek hatasızlaştırılmaya çalışılan kriterler olarak yeni bakış açılarıyla varlıklarını sürdürmeye devam edecektir.

KAYNAKLAR

- (2010). *BDDK Finansal Piyasalar Raporu Haziran*. Ankara: BDDK.
 BDDK, Ekim. (2010, Ekim). *BDDK Risk Bülteni Risk Yönetim Dairesi Ekim 2010*. Ocak 13, 2012 tarihinde http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Risk_Bultenleri/8588bulten_ekim_2010.pdf adresinden alındı
 BDDK, Nisan. (2010, Nisan). *Piyasa Riski Ölçümleme Yöntemlerine İlişkin Analiz (Nisan 2010)*. Ocak 13, 2012 tarihinde www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/7812PROY.pdf adresinden alındı
 Cangürel, O. (2010, Haziran 3). *Kriz, Basel III ve BDDK*. Ocak 13, 2012 tarihinde http://www.dunya.com/kriz-basel-iii-ve-bddk_89730_haber.html adresinden alındı
 Cangürel, O., Güngör, S., Sevinç, V. U., Kayci, İ., & Atalay, S. (2010). *BDDK Sorularla Basel III Risk Aralık 2010 Yönetimi Dairesi*. Ocak 13, 2012 tarihinde http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf adresinden alındı
 Caruana, J. (2010). Speech by Jaime Caruana, General Manager of the BIS, at the 3rd Santander International Banking Conference, Madrid, 15 September 2010. In B. F.

Settlements (Ed.), *Basel III: Towards a Safer Financial System*. Madrid: The Bank For International Settlements.

Gürel, E., & Yayla, H. E. (2008). Basel II'nin 2009'a Erteleme Sürecindeki Geliřmeler ve KOBİ'ler İle Çalışan SMM&YMM'ler Açısından Basel II Kriterleri. İ. E.

Üniversitesi (Dü.), *Basel II'ye Geçiş Öncesi Kobilerde Genel Durum Deęerlendirmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri* içinde (s. 296-304). İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi.

TCMB. (2010). *Finansal İstikrar Raporu*. Ankara: TCMB.

The Bank for International Settlements, September. (2010, September 12). *Group of Governors and Heads of Supervision announces higher global minimum capital standards 12 September 2010*. Retrieved January 13, 2012, from

<http://www.bis.org/press/p100912.htm>

The Basel Committee on Banking Supervision, October. (2010, October). *The Basel Committee's response to the financial crisis: report to the G20*. Retrieved 01 13, 2012, from <http://www.bis.org/publ/bcbs179.pdf>

Eymen Gürel

Yrd. Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,

E-posta: gurelymen@yahoo.com

Esra Burcu BULGURCU GÜREL

Dr., Araştırma Görevlisi, Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,

E-posta: burcu_bulgurcu@yahoo.com

Neslihan Demir

Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi,

E-posta: demirneslihan85@gmail.com

Yazı Bilgisi:

Alındığı tarih: 09 Ocak 2012

Yayına kabul edildiđi tarih: 16 Ocak 2012

E-yayın tarihi: 24 Ocak 2012

Yazıcı çıktı sayfa sayısı:13

Kaynak sayısı:10